

ประชาธิปไตยแบบไทย

Thai Democracy

นรพัชร เสาวทอง*

บทคัดย่อ

ในการศึกษาเรื่องประชาธิปไตยแบบไทยนั้นเป็นการศึกษาการเมืองของประเทศไทยที่ค่อนข้างจะมีลักษณะเฉพาะคือ มีการนำวัฒนธรรมและจารีตประเพณีที่มีอยู่ดั้งเดิมในสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของกฎหมาย ความเชื่อ อิทธิพลของพุทธศาสนา มาผสมผสานกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตยของทางตะวันตก จนก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ” ขึ้น และนักการเมืองหรือชนชั้นนำที่มีอยู่ในสังคมไทย ได้พยายามนำสิ่งที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบไทย มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือใช้อธิบายกระบวนการที่แตกต่างและผิดเพี้ยนออกไปจากประชาธิปไตยอันเป็นแนวทางสากลว่าลักษณะดังกล่าวคือประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ประกอบกับสังคม ไทยนั้นยังคงเป็นสังคมที่เน้นตัวบุคคลเป็นหลัก ชนชั้นนำในสังคมไทยมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทางการเมืองที่สำคัญ ชุดรูปแบบความคิดของชนชั้นนำกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมจึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาวิจัยว่าแนวความคิดที่กลุ่มการเมืองหรือชนชั้นนำในสังคมที่มีอยู่หลายกลุ่มในสังคมไทยนั้น ได้ผลิตชุดรูปแบบความคิดของตนเองเอาไว้อย่างไรบ้าง และชุดความคิดเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้จึงเน้นที่การศึกษาแนวความคิดที่ถูกผลิตขึ้นจากชนชั้นนำ

กลุ่มต่าง ๆ นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2555)

ผลจากการศึกษาและเก็บข้อมูลพบว่ากลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มมวลชนที่มีลักษณะอนุรักษนิยมและกลุ่มมวลชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง ในส่วนของกลุ่มอนุรักษนิยมนั้นจะประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสี่เสาเทเวศร์ และ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และในส่วนของกลุ่มมวลชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองจะประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชวยราชครู และ กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ

จากการศึกษาดังกล่าวทำให้ทราบ bahwa แนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทยที่ได้ทำการศึกษาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจขึ้น จากเดิมที่เคยอยู่ในมือของชนชั้นนำทางสังคม ได้เปลี่ยนผ่านมาอยู่ในมือของชนชั้นกลางและชนชั้นใต้ปกครองมากยิ่งขึ้น ประชาชนต่างเริ่มรับรู้สิทธิเสรีภาพของตนเองมากกว่าในยุคอดีต ยุคการฉ้อราษฎร์บังหลวงกำลังถูกท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามสังคมการเมืองของไทยก็ยังคงอยู่ในยุคของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยที่แท้จริง

*คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

คำสำคัญ: ประชาธิปไตยแบบไทย

Abstract

The purposes of this research to describe Thai Democracy. The research studies thai politics, to consider the identity of Political Culture and custom in thai tradition, it include of law, belief of social and influential in Buddhism with cause Thai Democracy. The new Elite in Thai society used thai Democracy to explain phenomenon of Thai Politic system and used for explained the phenomenon of Thai Politic in different idea and it is a different idea in the foreign. Thai Democracy adhere to person by the new Elite in Thai society. The new Elite in Thai society are many group, they have power in public policy and have discourse in Thai Democracy. The problem for the idea in group of the new Elite in Thai society relates for this research. (since 1932 for 2012)

In result of research the new Elite in thai society are 2 groups. In the first group are Conservative people, include Si Sao Thewet's group and group of People's Alliance for Democracy. The second group want to revolution for Thai Politics. This group include Soi Ratchakhru's group and United Front of Democracy Against Dictatorship's group.

The studied results of Thai Democracy can be summarized as the balance of power will be changed. From the beginning the power in Thai Politic was in the new Elite in Thai society until its revolution on the lower people. Thai people are learn in the authority and have a freedom. The idea of conservatism are related

by Globalization. Even though Thai society is in the age of revolution to the real Democracy.

Keywords: Thai Democracy

บทนำ

นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา สภาพการเมืองของประเทศไทยนั้นยังคงอยู่ในสภาวะที่ไม่มั่นคงนัก อำนาจสูงสุดนั้นไม่ได้อยู่ที่ประชาชนชาวไทยตามที่ได้คาดหวังเอาไว้ รัฐบาลต้องเผชิญกับความวุ่นวายทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2500 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ การมุ่งเน้นเฉพาะในส่วนของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เริ่มต้นทำอย่างจริงจังนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย คือ กลไกอำนาจรัฐที่เคยอยู่ในระบอบราชาธิปไตยและในกองทัพนั้นได้เริ่มแผ่ขยายเข้าสู่สถาบันทางเศรษฐกิจ โดยการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองทางเศรษฐกิจ เพื่ออภิสิทธิ์ทางการเมืองที่กำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการจำนวนมากได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มและสมาคมต่าง ๆ เพื่อสร้างพลังการต่อรองทั้งในทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2500 ถึงปี พ.ศ. 2516 ระบอบการปกครองของไทยจะอยู่ในมือของกลุ่มข้าราชการที่มีอำนาจในการควบคุมกลไกของรัฐก็ดำเนินไปด้วยนโยบายในการบริหารประเทศในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มทุนเกิดการจัดตั้ง และทำการสานประโยชน์กับกลุ่มการเมืองซึ่งได้แก่ข้าราชการประจำ จนในท้ายที่สุด กลุ่มทุนดังกล่าวได้พัฒนาตนเองจนกลายเป็นกลุ่มทุนธนธิปไตย อันประกอบไปด้วยชนชั้นนักธุรกิจ ที่เติบโตมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และสามารถครองอำนาจทางการเมืองแทนที่กลุ่มข้าราชการได้ในเวลาต่อมา แต่เหตุการณ์ที่น่าสนใจก็คือกลุ่มอำมาตยาธิปไตยที่เราเคยเข้าใจว่าแทบจะหมดอำนาจลงไปแล้ว กลับสามารถกลับมาสถาปนาตนเองได้อีกครั้ง

โดยเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ทำให้อำนาจทางการเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงย้อนกลับมาสู่กลุ่มอำมาตยาธิปไตยอีกครั้ง

คำว่าประชาธิปไตยแบบไทยนั้น ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นทางการเมืองอย่างแพร่หลายอยู่หลายครั้ง โดยเฉพาะการเข้ามาเป็นข้ออ้างในการทำรัฐประหาร แต่ถึงกระนั้นก็ตามคำว่าประชาธิปไตยแบบไทยนั้นก็ยังไม่มีความชัดเจนหรือชี้เฉพาะเจาะจงลงไปอย่างแน่ชัดว่าคืออะไร เช่น นายปรีดี พนมยงค์ เคยกล่าวถึงประชาธิปไตยแบบไทยมีใจความว่า “ท่านอาจได้ยินวาทะของบางคนว่าระบอบประชาธิปไตยในอนาคตของประเทศไทยนั้นจะต้องเป็น ประชาธิปไตยอย่างไทย ๆ ความพยายามในการที่จะรักษาหรือแย่งชิงอำนาจทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าและกลุ่มอำนาจใหม่อย่างยาวนานจนสร้างระบบประชาธิปไตยของไทยที่มีลักษณะพิเศษขึ้นซึ่งเรียกกันติดปากจากคนทั่วไปว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ”

จากการที่มีการนิยามหรือให้ความหมายต่อประชาธิปไตยที่มีลักษณะหลากหลายดังกล่าวนั้น จึงนำไปสู่ความน่าสนใจยิ่งในการที่จะศึกษาถึงการให้ความหมายหรืออีกนัยหนึ่งการสร้างทฤษฎีที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและจากการศึกษาเอกสารในช่วงประมาณ พ.ศ. 2490 ถึงปี 2555 พบว่าสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ กลุ่มมวลชนอนุรักษนิยมและกลุ่มมวลชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความคิดทางการเมืองจากภายในสังคมไทย ว่ามีลักษณะอย่างไร
2. เพื่อเป็นการขยายพรมแดนในด้านที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดทางการเมืองของไทย

3. เพื่อหาคำว่าอธิบายลักษณะของประชาธิปไตยแบบไทยมีลักษณะอย่างไร

สมมุติฐานในการวิจัย

สังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่ค่อนข้างจะยึดติดกับตัวบุคคลเป็นหลัก ดังนั้นชุดรูปแบบความคิดที่ถูกผลิตขึ้นจากชนชั้นนำในสังคมจึงมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของประชาชน โดยชนชั้นนำในสังคมไทยนั้นแบ่งออกเป็นกลุ่มอนุรักษนิยมและกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง ชุดรูปแบบแนวคิดในส่วนของประชาธิปไตยแบบไทยจึงถูกผลิตออกมาจากชนชั้นนำทั้งสองกลุ่ม โดยมีจุดมุ่งหมายในการที่จะดำรงรักษาอำนาจทางการเมืองของตนเอาไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ประชาธิปไตยแบบไทยนี้เป็นการศึกษาถึงแนวความคิด การผลิตทฤษฎีประชาธิปไตยแบบไทย ตลอดจนผลของทฤษฎีดังกล่าวที่มีต่อสถาบันทางการเมืองของไทยในยุคประชาธิปไตย โดยระยะเวลาที่ทำการศึกษานั้นจะมีขอบเขตนับแต่ปี พ.ศ. 2475 เนื่องมาจากการเป็นช่วงเวลาที่ยกเลิกการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในทางการเมือง และในขณะเดียวกันก็เป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มนายทหารที่เป็นผู้นำทางความคิดคนสำคัญของกลุ่มอนุรักษนิยมในช่วงเวลาต่อมา จนถึงยุคปัจจุบัน

ส่วนสาระของแนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทยนั้น จะศึกษาผ่านแนวคิดของชนชั้นนำและเอกสารของกลุ่มการเมืองทั้งสองกลุ่มดังกล่าว ได้แก่ กลุ่มอนุรักษนิยม และกลุ่มมวลชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมือง โดยกลุ่มอนุรักษนิยมจะประกอบไปด้วย กลุ่มสี่เสาเทเวศร์และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ในส่วนของกลุ่มมวลชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองจะประกอบไปด้วย กลุ่มชอวยราชครูและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการแห่งชาติ

วิธีการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ประชาธิปไตยแบบไทย นี้เป็นการศึกษาโดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักและเอกสารที่นำมาใช้ในการศึกษาจะประกอบไปด้วย

1. หนังสือและเอกสารที่ผลิตขึ้นจากปัญญาชนของกลุ่มอำนาจต่าง ๆ (ซึ่งในทางการศึกษาเกี่ยวกับความคิดนั้นถือว่าเอกสารประเภทนี้เป็นเอกสารชั้นต้น)

2. หนังสือและบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำหรับรายการที่ 2 และ 3 นี้จัดอยู่ในประเภทเอกสารชั้นรองของการศึกษาในที่นี้ ส่วนการวิเคราะห์เอกสารนั้นจะใช้เอกสารจากรายการที่ 1 เป็นหลักในการแปรความและสกัดเอาความคิดที่ปรากฏอยู่ในเอกสารนั้นๆ และใช้เอกสารตามรายการที่ 2 และ 3 เป็นส่วนประกอบและส่วนเสริม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงที่มาของแนวคิดทางการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยแบบไทย

2. ทำให้ทราบถึงความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตยแบบไทย ตามความคิดของชนชั้นนำในกลุ่มการเมืองต่าง ๆ

3. สามารถนำมาอธิบายลักษณะของประชาธิปไตยแบบไทย ในมุมมองของกลุ่มการเมืองแต่ละกลุ่มได้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในยุคเริ่มต้นของประชาธิปไตยนั้นเมื่อปี พ.ศ.2475เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใต้การตัดสินใจของชนชั้นนำทางการเมืองแทบจะสิ้นประชาชนในส่วนต่างๆ ของประเทศ กลับมิได้มีส่วนในกระบวนการตัดสินใจ จนในท้ายที่สุดนำไปสู่การแย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างมวลชนสองกลุ่มและผลิตชุดแนวความคิดของตนเองโดยมี

นัยยะเพื่อการเข้าถึงหรือรักษาอำนาจทางการเมืองของตนเองเอาไว้

1. กลุ่มอนุรักษนิยมประกอบไปด้วยกลุ่มสี่เสาเทเวศร์และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย

ในส่วนของกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ได้สร้างแนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทยขึ้นบนฐานความคิดของวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทย มีการนำแนวคิดทางพุทธศาสนาใช้ในการปกครองให้อำนาจแก่ผู้ปกครองที่มีหลักธรรมอย่างมากมายจนฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถควบคุมฝ่ายบริหารได้ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กันระหว่างระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง โดยผู้ปกครองนั้นจะคอยอุปถัมภ์ค้ำจุนผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนเอง มีความเอื้ออาทรต่อผู้ใต้ปกครองแต่ก็มีความเด็ดขาดตามลักษณะของเทวราชาอยู่ในตัวของผู้ปกครองด้วยเช่นเดียวกัน

ในส่วนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย มีการใช้แนวคิดในเรื่องของตุลาการภิวัตน์ ในส่วนที่สองนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบทักษิณ ในส่วนที่สามนั้นเป็นส่วนของการสร้างชุดแนวคิดที่สำคัญอีกชุดหนึ่งได้แก่สิ่งที่เรียกว่า “การเมืองใหม่” ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อยอดมาจากกระบวนการตุลาการภิวัตน์และเสนอทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าระบบทักษิณ โดยมองว่าระบบทักษิณนั้นเป็นศูนย์รวมของทุนนิยมสมัยใหม่ซึ่งประกอบไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบการใช้สมัครพรรคพวกรวมไปถึงการใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรมและมีแนวคิดของการสถาปนารัฐตำรวจเข้าไปผสมอยู่ด้วยนอกจากนั้นยังเน้นระบบคุณธรรม มีการนำมิติของคุณธรรมมาใช้ในสามช่วงจังหวะเวลาโดยในช่วงจังหวะแรกนั้นถูกนำมาใช้ว่าผู้ปกครองในยุคนี้ขาดคุณธรรม ในช่วงจังหวะที่สองระบบคุณธรรมถูกนำมาใช้อธิบายว่าประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองนั้นมีคุณธรรมและจริยธรรมที่สูงกว่าผู้ปกครอง ประชาชนที่มีคุณธรรมสูงกว่าจึงมีสิทธิที่จะใช้วิธีการตีอั้งหรือการปฏิเสธร่างรัฐธรรมนูญไม่เป็นธรรม และในช่วงจังหวะที่สามนั้นประชาชนที่รู้สึกเสื่อมศรัทธาในระบบ

ประชาธิปไตยภายใต้การนำของรัฐบาลทุนนิยมจึงสร้างระบบการเมืองแบบใหม่ที่ประกอบไปด้วยระบบคุณธรรมที่ดีกว่าและใช้วิธีการสรรหาคนดีมีศีลธรรมมาบริหารเมือง

2. กลุ่มมวลชนที่ต้องการความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางการเมืองจะประกอบไปด้วย กลุ่มชอยราชครู และกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ

ในส่วนของกลุ่มชอยราชครูนั้นเป็นแนวความคิดที่ผลิตขึ้นเพื่อเป็นการโต้กลับแนวคิดอนุรักษนิยมดั้งเดิมที่เน้นการปกครองแบบจารีตประเพณีที่ตกทอดกันมา กลุ่มชอยราชครูมองว่าอำนาจอธิปไตยนั้นจะแบ่งออกเป็นสามส่วนได้แก่ อำนาจนิตินบัญญัติที่มีสถาบันนิติบัญญัติเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารที่มีสถาบันบริหารเป็นผู้ใช้และอำนาจอตุลาการที่มีสถาบันตุลาการเป็นผู้ใช้

กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติเป็นกลุ่มมวลชนที่เกิดขึ้นในฐานะขบวนการโต้กลับของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อ

ประชาธิปไตย มีการเรียกร้องสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยเรียกร้องการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการปกครอง กลุ่มขบวนการคนเสื้อแดงหรือแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติเป็นคนชั้นกลางและชั้นล่างที่มีรายได้พอสมควร แต่ยังขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพขาดสวัสดิการที่ดีและมองว่านโยบายของรัฐบาลพ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรสามารถเติมเต็มความต้องการ ทำให้ตนเองมีความมั่นคงในการดำรงชีพได้ โดยมองว่ารัฐอำมาตยาธิปไตยตามทฤษฎีของ เฟรด ริกส์นั้นค่อนข้างที่จะมีอิทธิพลอย่างสูงในสังคมไทยตลอดจนความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์ที่มีมาอย่างยาวนานในสังคมไทยซึ่งโดยปกติแล้วมักจะไม่ค่อยเปิดช่องว่างให้ชนชั้นล่างมีสิทธิเสรีภาพหรือความเสมอภาคในการเข้าถึงอำนาจรัฐเท่าใดนัก นอกจากนั้นยังมีมุมมองว่าวาทกรรมเรื่องระบอบทักษิณในเนื้อแท้แล้วกลับไม่มีแก่นสารใดที่พอจะระบุให้ชัดเจนลงไปได้ว่านั่นคือสาระที่สำคัญของสิ่งที่เรียกว่าระบอบทักษิณ

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิช. (2536). **แนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2550). **ชนชั้นนำสร้างแนวคิด จนกลายเป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกษียร เตชะพีระ. (2550). **ระบอบทักษิณบันทึกเรื่องราวของคำสร้างคำหนึ่ง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- เกษียร เตชะพีระ. (2556). **“ระบอบทักษิณ” คืออะไร**. กรุงเทพฯ: สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย.
- เกษียร เตชะพีระ. (2556). **อ่านปากไก่และใบเรือท่ามกลางสงครามความเป็นไทย**. กรุงเทพฯ: กระแสทรรศน์มติชน.
- เกษม เพ็ญภินันท์. (2550). **รัฐประหารเพื่อประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข: การเมืองน้ำเชี่ยว: รัฐประการ 19 กันยายน 2549 กับปัญหาความชอบธรรมทางการเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2551). **“ยังมีทางเดินไปข้างหน้าอีกไหม ตามระบอบประชาธิปไตย”**. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักร์ พันชูเพชร. (2549). **การเมืองการปกครองไทยจากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มายด์พับลิชชิงจำกัด.
- เควิน ฮิวสัน (Kevin Hewison). (2552). **ประชาธิปไตยแบบไทยๆ : การต่อสู้ของอนุรักษนิยมในการเมืองไทย (Thai-Style Democracy : A Conservative Struggle for Thailand's Politics)**. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดาร์วิน อินทร์เหมือน. (2556). **หาเรื่องมาเล่า**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2548). **การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชนาพล อิวสกุล. (2550). **รัฐประหารเพื่อประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข: กันยา 48 - กันยา 49 เส้นทางสู่รัฐประหาร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ชนศ วงศ์ยานนาวา. (2550). **รัฐประหารเพื่อประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข: เฮ้ย...ผมว่าเรียกมันเลยว่า “คณะปฏิรูป”**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- นำชัย ประสานไทย. (2550). **ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยทรรศน์.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. (2554). **ประชาธิปไตยแบบไทย (พ.ศ.2501-2519)**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). **การเมืองของเสื้อแดง**. กรุงเทพฯ: มติชนสุดสัปดาห์.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2551). **ยังมีทางเดินไปข้างหน้าอีกไหม ตาม ระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยนุตร แสงนกกุล. (2550). **พระราชอำนาจ องคมนตรีและผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- ปรีดี พนมยงค์. (2516). **ปาฐกถาเนื่องในโอกาสประชุมสมาคมนักเรียนไทย ประเทศอังกฤษ เรื่อง อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิดิเทพ อยู่เย็นง. (2555). **เกร็ดความรู้เกี่ยวกับตุลาการวิวัฒน์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเดอมงฟอร์ต.

- พิชญ์ พงศ์สวัสดิ์. (2550). **การเมืองของไพร่จากวิกฤติของระบอบทักษิณสู่การก่อรูปของระบอบการเมืองไทย หลังรัฐประหาร 2549**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- พีระศักดิ์ ชัยธรรม. (2550). **การเมืองจารีตนิยมกับความขัดแย้งของนักวิชาการไทย**. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- โรม บุนนาค. (2550). **นักการเมืองไร้แผ่นดิน: เรื่องเก่าเล่าใหม่**. กรุงเทพฯ: นิตยสาร all.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2533). **บทบาทของข้าราชการในการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วินทร์ เลียววาริณ. (2537). **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน. (พ.ศ. 2540)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- วิทยากร เชียงกุล. (2532). **ศึกษาบทบาทและความคิด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกผล.
- ศิโรตม์ คร้ามไพบูลย์ (2550). **ประชาธิปไตยไม่ใช่ของเรา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2550). **ฐานะทางประวัติศาสตร์ของรัฐประหาร 19 กันยา 2549**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2532). **การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ.2491 - 2500)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2550). **วิเคราะห์ระบอบสนธิ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- สิทธิพันธ์ พุทธหนู. (2524). **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิญา รัตนมงคลมาส และวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์. (2547). **คนไทยกับการเมือง: ปิตุทวิโยค**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2551). **ยังมีทางเดินไปข้างหน้าอีกไหม ตามระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา ควินทร์พันธุ์. (2545). **ระบบอุปถัมภ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. (2553). **เรามาถึงจุดนี้ได้อย่างไร: การเกิดขึ้นของขบวนการ “คนเสื้อแดง” และลักษณะถึงรากเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.